

10 РАЗЛОГА ПРОТИВ ЗАКОНА „ТРЕЋА ЛИЧНА И ИСПАДАШ“

Америчка јавност је узнемирана због криминала, и то са добрим разлогом. Стопа криминала код нас је неприхватљиво висока, многи Американци се осећају као затвореници у сопственом дому и не напуштају га јер се боје да не заврше у црној хроници.

Већ више од двадесет година, државне и федералне политике у погледу контроле криминала заснивале су се на уверењу да ће закони којима су прописане тешке казне одвраћати људе од чињења злочина. Али чак ни данас, када се више од једног милиона људи налази иза решетака, и када су државни буџети исцрпљени високим трошковима изградње затвора, нисмо безбеднији него што смо били. Потребни су нови приступи решавању проблема криминала, али наши политички лидери, уместо да такве приступе и изнађу, и даље нуде застареле стратегије.

Такав је, на пример, и такозвани закон „Трећа лична и испадаш“. Овај закон, који подржавају државни законодавци, Конгрес и председник лично, прописује обавезну казну доживотног затвора без могућности условног отпуста за лица осуђена за одређена кривична дела. Упркос свом звучном називу, који потиче из правила игре у бејзболу, овај закон нема светлу будућност, и то из следећих разлога.

1. Закон „Трећа лична и испадаш“ је стари закон оденут у ново рухо

Иако се заговорници овог закона понашају као да је у питању нешто сасвим ново, закон „Трећа лична и испадаш“ је заправо само варијација на стару тему. У државама су годинама постојали закони о злочинцима из навике и о повратницима. Сви ти закони су за повратнике прописивали строге казне, укључујући и казну доживотног затвора. Федералне смернице о кажњавању из 1987 и закони о обавезним минималним казнама који важе у већини држава су, такође, веома оштри према повратницима. Држава може оправдати то да учиниоца који понови кривично дело казни строже него лице које кривично дело чини први пут, али закони „закони о трећој личној“ претерују у томе.

2. Закони „Трећа лична и испадаш“ неће одвраћати људе од чињења најтежих кривичних дела

Заговорници оваквих закона тврде да закони „Трећа лична и испадаш“ имају одвраћајуће дејство у погледу вршења тешких кривичних дела. Али ови закони вероватно неће утицати на велики број криминалаца да се суздрже од вршења таквих дела. Пре свега, најтежа кривична дела се не извршавају са предумишљајем. Она се изврше услед беса, у жару страсти или под утицајем алкохола. Изглед да буду осуђени на казну доживотног затвора неће спречити људе који реагују импулсивно, не размишљајући о могућим последицама својих дела.

Још један разлог због којег повратници не размишљају о казнама које им прете пре него што предузму радњу извршења је тај што не очекују да буду ухваћени, у вези са чим имају право. Према Америчкој адвокатској комори, од приближно 34 милиона тешких кривичних дела, колико се сваке године изврши у САД, само у 3 милиона случајева долази до хапшења њихових извршилаца.

3. Закони „Трећа лична и испадаш“ могу довести до пораста насиља

Велики број лица ангажованих на спровођењу закона противи се закону „Трећа лична и испадаш“ из страха да ће такав закон довести до драматичног пораста насиља усмереног ка полицији, затворским чуварима и јавности. Већа је вероватноћа да ће се преступник којем прети казна доживотног затвора опирати хапшењу, убити сведока или покушати бекство из затвора. Затворски чувар из Милвокија у Орегону, Дејв Пол, је у чланку објављеном у листу „Portland Oregonian“, бр. 3/94, написао: „Замислите полицајца који покушава да ухапси преступника који је већ два пута био осуђен и који нема ништа да изгуби служећи се свим неопходним средствима како би побегао. Очекује се нагли пораст напада на

полицију и затворске чуваре“. Иронично је то што овакви закони могу довести управо до повећања броја смртних случајева, уместо да их умање.

4. Закони „Трећа лична и испадаш“ ће пренатрпати суднице

Кривични судови су већ сада под великим оптерећењем. Необично високе стопе хапшења као последица „рата против дроге“ су у огромној мери оптеретиле тужиоце, браниоце и судије, чији је број предмета током претходне деценије експоненцијално порастао. Закони „Трећа лична и испадаш“ ће додатно погоршати ионако лошу ситуацију. Повратници којима прети обавезна казна доживотног затвора ће, уместо да покушају да постигну споразум о признању кривице, захтевати да им се суди у поступцима који изискују високе трошкове и одузимају доста времена. Трошкови одбране у случајевима који се заврше споразумом о признању кривице износе 600 долара, док трошкови редовног кривичног поступка могу достићи и износ од 50.000 долара. С обзиром на то да је већина окривљених сиромашна и да ће морати да им се омогући службена одбрана, трошкове њихове одбране ће сносити порески обвезници.

5. Закони „Трећа лична и испадаш“ ће утицати на слободно судијско уверење приликом индивидуализације казне

Предлози закона „Трећа лична и испадаш“ се од већине уобичајених кривичних закона разликују по томе што казну доживотног затвора без могућности условног отпуста прописују као обавезну. На тај начин, они везују руке судијама које су, традиционално, биле надлежне за оцену олакшавајућих и отежавајућих околности пре изрицања казне. Дискреционо право судија на одмеравање казне, које широм света ужива углед управо због тога што важи за сваког посебно, један је од заштитних знакова нашег правног система. Али, услед строге форме коју прописује закон „Трећа лична и испадаш“, улога судија које изричу казне постаје сувишна.

Уклањањем могућности за изрицање условне казне, занемарује се чињеница да се и најнепоправљивији преступници могу променити док су у затвору. Постоји велики број случајева у којима су се осуђеници преобразили док су били иза решетака, и то путем школовања, доброг владања, преумљења или на неки други начин. Такви људи заслужују да им се пружи друга шанса, а закони „Трећа лична и испадаш“ управо то онемогућавају.

6. Трошкови потребни за издржавање казне троструких повратника осуђених на казну доживотног затвора биће несагледиво високи

Доношење закона „Трећа лична и испадаш“ довешће до значајног пораста ионако превелике затворске популације, што ће изазвати нове трошкове огромног обима који ће погодити пореске обвезнике. Данас, упућивање младог и физички здравог преступника на издржавање казне затвора годишње кошта приближно 20.000 долара. Али, закони „Трећа лична и испадаш“ довели би до стварања огромне затворске популација старије доби, а старање о њој би изискивало знатна додатна новчана средства. Процењени трошкови старања о старијем затворенику су три пута виши од оних који су потребни за млађег затвореника - приближно 60.000 долара годишње.

Ти трошкови би могли бити сврсисходни уколико се ради о старијем затворенику који је опасан по друштво. Међутим, стручњаци су мишљења да је старење најбоље средство за смањење стопе криминала. Извршиоци највећег броја кривичних дела су узраста од 15 до 24 године. Само један проценат свих тешких кривичних дела извршили су људи старији од шездесет година.

7. Закони „Трећа лична и испадаш“ ће имати несразмеран ефекат на преступнике који су припадници мањинских група

Расна пристрасност у кривичноправном систему просто цвета. Афроамериканци мушког пола се нарочито потенцирају у категоријама кривичноправне статистике: хапшењима, виктимизацији, упућивањима у затвор и погубљењима.

Изостанак равнотеже у великој мери потиче од „рата против дроге“. Иако студије показују да се дрога код црнаца и код белаца употребљава подједнако, међу ухапшенима за кривична дела у вези са наркотицима има много више црнаца него белаца. Због чега? Због тога што је полицији лакше да своје снаге распореди по централним градским подручјима, где се дрогом уобичајено тргује на улици, него да их преусмери на скупље и захтевније истраге које се спроводе у приградским насељима, где се трговина дрогом одвија иза затворених врата. Данас је један од четири млађа црнопута мушкарца осуђен на један од облика кривичних санкција, било да је то идржавање казне затвора или условни отпуст.

Пошто многи овакви закони кривична дела у вези са наркотицима рачунају као „личне грешке“ који су се већ догодиле, црнцима ће бити изречено више казни доживотног затвора по систему „треће личне грешке“ него белцима.

8. Због закона „Трећа лична и испадаш“, казне доживотног затвора биће изречене и извршиоцима дела која не изискују толико строге казне

Иако заговорници закона „Трећа лична и испадаш“ тврде да је сврха таквих закона да штите друштво само од најопаснијих кривичних дела, многи предлози закона „Трећа лична и испадаш“ обухватају широк распон криминалног понашања, од силовања до лаке телесне повреде. У отвореном писму гласачима из државе Вашингтон, више од двадесет активних и бивших тужилаца апеловало је на јавност да гласа против предлога закона „Трећа лична и испадаш“. Своје противљење доношењу таквог закона образложили су следећим примером:

„Осамнаестогодишњи матурант средње школе гурне свог друга из разреда како би украо његове патике „Мајкл Џордан“ од 150 долара – прва лична грешка; по изласку из затвора украде јакну из продавнице *Von Marche*, и приликом бекства одгурне продавца – друга лична грешка; по изласку из затвора, доведе се у ред и после девет година у кафанској тучи некога намерно удари и сломи му нос – свакако јесте кривично дело, али далеко од најгнуснијег злочина, међутим, то јесте трећа лична грешка. Он одлази у затвор до краја живота“.

9. Казна треба да буде сразмерна злочину – уставно начело

У нашем кривичноправном систему, казна мора бити сразмерна злочину. Нико не треба да буде погубљен због провале у нечију кућу, нити послат доживотно у затвор због ситног прекршаја, чак и у случају да их је извршио више. Ово начело, познато као „пропорционалност“, изражава се у Осмом амандману Повеље о правима:

„Не смеју се тражити прекомерне новчане кауције, нити прописивати неумерене новчане казне, ни одређивати сурове и неубичајене казне“.

Многи од закона „Трећа лична и испадаш“ значајно одступају од правила о пропорционалности на тај начин што не узимају у обзир озбиљност извршеног дела. У предлозима закона у држави Пенсилванији проституција и проваљивање се третирају као „личне грешке“ са циљем прописивања казне доживотног затвора без могућности условног отпуста. Неколико предлога закона државе Калифорније предвиђа да прва два прекршаја морају бити „насилни“, али да трећи прекршај може бити било какво дело, чак и оно које се извршава без употребе насиља, као што је ситна крађа. Такви закони вређају наше уставне традиције.

10. Закони „Трећа лична и испадаш“ нису озбиљан одговор криминалу

Предлози закона „Трећа лична и испадаш“ заснивају се на погрешном уверењу да ће стопа криминала опасти на тај начин што ће се посебна пажња обратити на извршиоца након што кривично дело буде извршено, што се иначе и ради у системима са строгим политиком кажњавања. Међутим, ако се у САД сваке године изврши 34 милиона тешких кривичних дела, а само у 3 милиона случајева дође до хапшења њихових извршилаца, мора се учинити нешто што би спречило да до радњи извршења свих тих кривичних дела уопште и дође.

САД данас носи контроверзну титулу предводника индустријског света у броју затвореника по глави становника, пошто се иза решетака налази више од једног милиона мушкараца и жена. Типични припадник наше затворске популације је припадник мањинске групе, мушког пола, млад и необразован. Више од 40 процената затвореника је неписмено; једна трећина је била незапослена у тренутку хапшења. Такав профил нам поручује нешто важно о постојању везе између криминала и недостатка прилике, са једне, и између криминала и недостатка наде, са друге стране.

Само онда када будемо почели да се обрачунавамо са разлозима због којих се све већи број младих људи на нашим просторима окреће криминалу и насиљу, моћи ћемо да говоримо о постојању друштва које је мање огрезло у криминал.